

Вища освіта в Україні

**В. І. Захарченко
М. М. Меркулов
О. В. Балахонова**

МОДЕЛІ І МЕТОДИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В АНАЛІЗІ ТА АУДИТІ

Навчальний посібник

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ВІННИЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ

В. І. Захарченко, М. М. Меркулов, О. В. Балахонова

МОДЕЛІ І МЕТОДИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В АНАЛІЗІ ТА АУДИТІ

Навчальний посібник

«Магнолія 2006»
Львів — 2012

УДК 65.053я73

ББК 005.311.6:657.6(075.8)
3-38

Відтворення цієї книги або будь-якої її частини заборонено без письмової згоди видавництва. Будь-які спроби порушення авторських прав будуть переслідуватися у судовому порядку.

*Гриф надано Міністерством освіти і науки,
молоді та спорту України
(лист № 1/11-4092 від 25.05.2011 р.)*

Рецензенти:

Бутенко А. І. - доктор економічних наук, професор Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України;

Філіппова С. В. - доктор економічних наук, професор Одеського національного політехнічного університету;

Захарченко В. І., Меркулов М. М., Балахонова О. В.

3-38 Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті: Навч. посіб. -

Львів: “Магнолія 2006”, 2012. - 352 с.

ISBN 978-617-574-041-5 “Магнолія 2006”

У навчальному посібнику узагальнено моделі та методи при аудиті, які вже використані на практиці, а також розглянуті супутні питання організації аудиторської перевірки в частині планування аудиту, договірної роботи при аудиті, стратегії аудиторської перевірки, вивчення та оцінки системи бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю господарюючого суб’єкта, істотності та документування аудиту, аудиторської вибірки і аудиторського висновку.

Посібник рекомендовано для студентів економічних спеціальностей університетів та спеціалістів, які займаються питаннями загального аудиту.

УДК 65.053я73

ББК 005.311.6:657.6(075.8)

3-38

© В. І. Захарченко, М. М. Меркулов,
О. В. Балахонова, 2012

© “Магнолія 2006”, 2012

ISBN 978-617-574-041 -5

ЗМІСТ

Передмова.....	10
Розділ 1. ОСНОВИ АУДИТУ.....	12
1.1. Поняття і предмет аудиту.....	12
1.2. Види аудиту.....	12
1.3. Виникнення аудиту.....	13
1.4. Економічна суть аудиту.....	14
1.5. Державний фінансовий контроль.....	14
1.6. Мета аудиту.....	15
1.7. Завдання аудиту.....	16
1.8. Користувачі результатів аудиторської перевірки.....	17
1.9. Необхідність аудиту.....	18
1.10. Основні принципи проведення аудиту.....	19
1.11. Етика аудиту.....	20
1.12. Супутні аудиту послуги.....	21
1.13. Об'єкти аудиторської діяльності.....	22
1.14. Система нормативно-правового регулювання аудиторської діяльності.....	22
1.15. Внутрішні правила (стандарти) аудиторської діяльності (ПСАД).....	24
1.16. Міжнародні стандарти аудиту.....	25
1.17. Органи, які регулюють аудиторську діяльність в Україні.....	26
1.18. Суб'єкти аудиторської діяльності.....	27
1.19. Права та обов'язки суб'єктів аудиторської діяльності.....	28
1.20. Звітність суб'єктів аудиторської діяльності.....	29
1.21. Права та обов'язки аудитованих осіб.....	30
1.22. Незалежність суб'єктів аудиторської діяльності.....	31
1.23. Контроль якості роботи суб'єктів аудиторської діяльності.....	32
1.24. Аудиторська таємниця.....	33
1.25. Обов'язковий аудит.....	34
1.26. Правові обмеження на проведення обов'язкового аудиту.....	34

1.27. Розуміння діяльності економічного суб'єкта.....	35
1.28. Планування аудиту.....	36
1.29. Отримання роз'яснень від керівництва аудитованої особи.....	37
1.30. Передумови підготовки фінансової (бухгалтерської) звітності (ФБЗ).....	37
1.31. Використання роботи експерта.....	38
1.32. Аудиторські процедури.....	39
1.33. Аналітичні процедури (АП).....	40
1.34. Аудиторська вибірка (АВ).....	40
1.35. Оцінка наслідків виявлених викривлень.....	41
1.36. Отримання аудиторських доказів (АД).....	42
1.37. Письмова інформація аудитора керівництву аудитованої особи за наслідками аудиту.....	43
1.38. Форми оплати аудиторських послуг.....	44
1.39. Договірна робота в аудиті.....	45
1.40. Договір на проведення аудиторської перевірки.....	45
1.41. Оцінка вартості аудиторських послуг.....	46
1.42. Аудиторський висновок.....	46
1.43. Документування аудиту.....	47
1.44. Підготовка висновків, формування і висловлювання думки про достовірність звітності.....	48
1.45. Основні елементи аудиторського висновку.....	49
1.46. Оформлення аудиторського висновку.....	50
1.47. Відображення подій, що відбулися після дати складання звітності.....	51
1.48. Застосування допущення безперервності діяльності аудитованої особи.....	52
<i>Запитання для самоперевірки знань.....</i>	<i>53</i>

Розділ 2. МЕТОДИ УХВАЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ПРИ АУДИТІ.....	54
2.1. Етапи проведення аудиторської перевірки. Підготовчий етап.....	54
2.2. Планування аудиту.....	56
2.3. Стадії планування аудиту.....	58

2.4. Аудиторський ризик.....	60
2.5. Первинний аудит.....	64
2.6. Аудит оцінних значень.....	66
2.7. Аудит операцій з пов'язаними сторонами.....	68
2.8. Методика проведення аудиту.....	71
2.9. Аудит засновницьких документів.....	73
2.10. Аудит облікової політики підприємства.....	75
2.11. Аудит основних засобів.....	77
2.12. Технологія проведення аудиту основних засобів підприємства.....	79
2.13. Аудит виробничих запасів.....	82
2.14. Аудит державних унітарних підприємств.....	84
2.15. Аудит учасників зовнішньоекономічної діяльності.....	85
2.16. Перевірка прогнозної фінансової інформації.....	89
2.17. Особливості малих підприємств.....	93
2.18. Податковий аудит.....	95
2.19. Письмова інформація аудитора за результатами перевірки....	98
2.20. Зміст письмової інформації аудитора керівництву підприємства.....	100
2.21. Аудиторський висновок: поняття, форма, принципи складання.....	102
2.22. Склад аудиторського висновку.....	104
2.23. Висновок зі спеціальних аудиторських завдань.....	106
2.24. Аудит в умовах комп'ютерної обробки даних.....	108
<i>Запитання для самоперевірки знань.....</i>	<i>ПО</i>
Розділ 3. МОДЕЛІ І МЕТОДИ ПРИ АУДИТІ.....	112
3.1. Класифікація сучасних моделей бухгалтерського обліку.....	112
3.2. Сутність фінансів підприємства.....	121
3.3. Функції фінансів підприємства.....	123
3.4. Методи фінансового планування.....	125
3.5. Класифікація фінансових ризиків.....	128
3.6. Методи оцінки фінансових ризиків.....	130

3.7. Методи нейтралізації фінансових ризиків.....	132
3.8. Предмет, завдання і принципи фінансового аналізу.....	136
3.9. Методика проведення фінансового аналізу.....	138
3.10. Класифікація методів і прийомів фінансового аналізу.....	140
3.11. Рівняння Дюпона: аналіз рентабельності власного капіталу і позикових коштів.....	142
3.12. Методи розрахунку потоку грошових коштів за видами діяльності.....	144
3.13. Розрахунок фінансового циклу підприємства.....	146
3.14. Методи оптимізації рівня грошових коштів. Модель Баумоля.....	148
3.15. Модель Міллера - Орра.....	150
3.16. Модель Грейнера.....	152
3.17. Модель Дж. Брауна.....	155
3.18. Модель І. Ансоффа.....	156
3.19. Модель М. Портера.....	157
3.20. Модель ухвалення раціонального рішення.....	158
3.21. SWOT-аналіз і SWOT-матриця.....	159
3.22. Модель Томпсона - Стрікланда.....	161
3.23. Модель Альтмана: аналіз потенційного банкрутства.....	162
3.25. Модель реструктуризації «Пентагон».....	164
3.26. Модель ПФГ.....	167
<i>Запитання для самоперевірки знань.....</i>	<i>169</i>
Розділ 4. ВНУТРІШНІЙ АУДИТ.....	170
4.1. Визначення та етапи розвитку внутрішнього аудиту.....	170
4.2. Необхідність внутрішнього аудиту.....	172
4.3. Органи контролю на підприємстві.....	174
4.4. Зовнішній і внутрішній аудит.....	177
4.5. Завдання внутрішнього аудиту.....	180
4.6. Види аудиторських завдань.....	182
4.7. Перевірки і консультування.....	184
4.8. Внутрішній аудит і корпоративне управління.....	185

4.9. Аутсорсинг і ко-сорсинг.....	187
4.10. Служба внутрішнього аудиту (СВА) на підприємстві.....	189
4.11. Оцінка ефективності служби внутрішнього аудиту.....	191
<i>Запитання для самоперевірки знань.....</i>	<i>193</i>
Розділ 5. ЕФЕКТИВНИЙ АУДИТ.....	195
5.1. Зміст ефективного аудиту (ЕА).....	195
5.2. Відмінність ЕА від фінансового аудиту.....	197
5.3. Різновиди ЕА.....	201
5.3.1. Аудит виконання.....	201
5.3.2. Аудит співвідношення ціни та якості (VFM аудит).....	205
5.3.3. Операційний (експлуатаційний) і управлінський аудит.....	205
5.3.4. Аудит ефективності використання суспільних коштів.....	208
5.4. Критерії ЕА для сфери відповідальності управління.....	208
<i>Запитання для самоперевірки знань.....</i>	<i>215</i>
Розділ 6. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ АУДИТУ.....	216
6.1. Поняття і функції стандартів аудиторської діяльності.....	216
6.2. Міжнародна федерація бухгалтерів.....	217
6.3. Організаційне оформлення міжнародних стандартів аудиту.....	218
6.4. Система міжнародних стандартів аудиту.....	219
6.5. Мета аудиту фінансової звітності.....	221
6.6. Принципи аудиту фінансової звітності.....	222
6.7. Планування аудиту.....	225
6.8. Знання про бізнес клієнта.....	227
6.9. Угода з клієнтом про проведення аудиту.....	228
6.10. Документування аудиторської перевірки.....	230
6.11. Рівень викривлення фінансової звітності.....	231
6.12. Аудиторський ризик. Звіт аудитора.....	233
6.13. Оцінювання невід’ємного ризику.....	234
6.14. Система внутрішнього контролю.....	235
6.15. Визначення ризику невиявлення.....	237

6.16. Особливості отримання аудиторських доказів. Присутність при інвентаризації товарно-матеріальних запасів.....	238
6.17. Особливості отримання аудитором зовнішніх підтверджень.....	240
6.18. Аналітична процедура для отримання аудиторського доказу.....	241
6.19. Аудиторська вибірка.....	243
6.20. Застосування результатів роботи іншого аудитора.....	244
6.21. Внутрішній аудит.....	246
6.22. Залучення експерта.....	247
6.23. Підтвердження початкових сальдо.....	249
6.24. Підтвердження оцінних значень.....	250
6.25. Дослідження операцій з пов'язаними сторонами.....	252
6.26. Оцінювання впливу подальших подій на фінансову звітність.....	253
6.27. Припущення безперервності діяльності суб'єкта.....	254
6.28. Поняття шахрайства і помилок.....	256
6.29. Відповідальність за шахрайство і помилки.....	258
6.30. Відповідальність аудитора з розгляду шахрайства і помилок.....	259
6.31. Врахування законів і нормативних актів при аудиті.....	260
6.32. Використання заяв керівництва клієнта як аудиторських доказів.....	261
6.33. Порядок повідомлення інформації з питань аудиту особам, що відповідають за управління.....	263
6.34. Складання аудиторського висновку з фінансової звітності.....	264
6.35. Висновки аудитора про порівняння, які включені до звітності.....	266
6.36. Відображення в аудиторському висновку іншої інформації.....	267
6.37. Виконання спеціального аудиторського завдання.....	269
6.38. Перевірка прогновної фінансової звітності.....	270
6.39. Здійснення огляду фінансової звітності.....	271
6.40. Виконання узгоджених процедур.....	272

<u>Зміст</u>	9
6.41. Підготовка фінансової інформації.....	274
6.42. Поняття якості аудиту.....	275
6.43. Користувачі інформації з аудиторського висновку.....	277
6.44. Контроль якості робіт при аудиті	278
6.45. Аудит фінансових звітів банків.....	280
6.46. Застосування процедур міжбанківського підтвердження	281
<i>Запитання для самоперевірки знань.....</i>	<i>282</i>
<i>Предметний покажчик.....</i>	<i>284</i>